

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3099/2016. (V. 24.) AB VÉGZÉSE

alkotmányjogi panasz visszautasításáról

Az Alkotmánybíróság tanácsa alkotmányjogi panasz tárgyában meghozta a következő

v é g z é s t:

Az Alkotmánybíróság a Kúria Pfv.I.21.264/2014/4. számú ítélete és a Székesfehérvári Törvényszék 2.Pf.21.591/2013/4. számú ítélete alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt visszautasítja.

I n d o k o l á s

- [1] 1. Az indítványozó alkotmányjogi panaszt terjesztett elő az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. §-a alapján a Kúria Pfv.I.21.264/2014/4. számú ítélete és a Székesfehérvári Törvényszék 2.Pf.21.591/2013/4. számú ítélete ellen.
- [2] 2. Az ügy előzménye, hogy az indítványozó és – időközben elvált – házastársa egy falubeli lakos (a továbbiakban: eltartott) édesanyjának halálát követően – miután a hagyaték átadásával kapcsolatos közjegyzői munkadíjat, öröklési illetéket az indítványozó megfizette – 3 évvel kezdett el az eltartott tartásáról gondoskodni, s ezt házastársával az eltartott haláláig, 12 éven át folytatták.
- [3] 2.1. Az eltartottnál 1997-ben, 3 évvel édesanyja halála után alkoholfüggőséget és demenciát állapítottak meg. Az indítványozó szerint az eltartott az édesanya halálát követően elhagyta magát: hajléktalan életmódot folytatott, az ingatlanral kapcsolatos költségeket nem fizette, így a villanyt kikapcsolták, fűtés sem volt; ekkorra munkaviszonnyal, jövedelemmel sem rendelkezett.
- [4] Ugyancsak 1997-ben – a pszichiátriai szakvizsgálatot követően – rokkantsági nyugdíjat kezdtek folyósítani az eltartott részére. Emellett – az elsőfokú bíróság megállapítása szerint – cselekvőképességét korlátozó, illetve kizáró gondnokság alá helyezése iránt indult eljárás, ami azonban eredménytelenül fejeződött be. A polgármester pedig határozatával az eltartott szociális otthonban történő elhelyezéséről döntött, amit azonban az eltartott visszautasított.
- [5] Ezt követően átadta az indítványozó és akkori házastársa részére nyugdíját, ami 1997 évre havi 14.162 Ft volt, ami 2009-re havi 58.658 Ft-ra emelkedett. Az indítványozó és házastársa napi háromszori étkezést, napi két doboz cigarettát és igény szerint kávé biztosított az eltartott részére és rendben tartotta személyes használati tárgyait – pl. ruháit mosták, takarították lakrészében, stb. Emellett fizették az eltartott náluk lakásával kapcsolatos rezsiköltségét, intézték hivatalos ügyeit, gondozták édesanyjától örökölt ingatlanát. Az eltartott ugyanis járóképes volt ugyan, de önmagát ellátni nem tudta. Mindezeket figyelembe véve – az elsőfokú bírósági ítélet szerint – az eltartott nyugdíját meghaladó összegű tartást nyújtottak a részére.
- [6] Miután az eltartott nem volt olyan állapotban, hogy vele öröklési szerződést köthettek volna, gondnokság alá helyezéséről pedig nem született döntés, tartásáról ennek hiányában gondoskodtak saját háztartásukban. 2009-ben az eltartott agyvérzést kapott, s nem sokkal ezt követően elhalálozott.
- [7] 2.2. Az eltartott hagyatékának átadása ügyében eljáró közjegyző az eltartott ingatlanát – végrendelet hiányában – a Magyar Államnak adta át törvényes öröklés jogcímén. Az indítványozó és akkori házastársa hagyatéki hitelezői igényt terjesztett elő, amelyet a törvényes örökös nem ismert el. Az indítványozó ezért keresetében 5 000 000 Ft. – és annak törvényes kamata – megfizetésére kérte kötelezni a törvényes örököst.
- [8] Az elsőfokon eljáró Székesfehérvári Járásbíróság 1.P.23.291/2011/39. számú ítélete a törvényes örököst mint alperest 3 256 000 Ft (illetve ennek késedelmi kamata) megfizetésére kötelezte. Mindezt azokra a bizonyítékok-

ra alapozta az elsőfokon eljáró bíróság, amelyekkel az indítványozó mint felperes igazolta azt, hogy az eltartott egyes tartozásait ő – és házastársa – fizették meg.

- [9] Az elsőfokú bíróság az eljárás során nem hallgatta meg tanúként az indítványozó – időközben elvált – házastársát, megromlott viszonyukra tekintettel, továbbá arra figyelemmel, hogy okirati bizonyíték állt rendelkezésre a házastársak viszonyának megromlását megelőző időszakból. Emellett elvetette az elsőfokú bíróság az alperes törvényes örökös azon hivatkozását, amely szerint léteznek olyan nyilatkozatok az indítványozó, illetve volt házastársa részéről, amelyek igazolják, hogy az indítványozó és házastársa ingyen vállalták az eltartott tartását. Az elsőfokú bíróság megítélése szerint e hivatkozott nyilatkozatok arra utaltak, hogy írásbeli tartási szerződés megkötése lehetetlen volt az eltartott állapotára tekintettel, így az indítványozó mint felperes és házastársa emberségből, de nem ingyenesen nyújtottak tartást a részére. Mivel tehát az általuk nyújtott szolgáltatás visszatértes volt, így a felperesnek jogos megtérítési igénye keletkezett a néhai eltartottal szemben. A törvényes örökös mint alperest terhelő marasztalás jogcíme a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) 677. § (1) bekezdés c) pontja szerinti hagyatéki tartozás, figyelemmel a régi Ptk. 679. § (1) bekezdésére.
- [10] 2.3. A fellebbezés folytán másodfokon eljáró Székesfehérvári Törvényszék 2.Pf.21.591/2013/4. számú ítélete az elsőfokú ítéletet a fellebbezett részében megváltoztatta, és a teljes keresetet elutasította, egyben kötelezte az indítványozót az elsőfokú bíróság által megállapított 3 256 000 Ft (és törvényes késedelmi kamata) visszafizetésére.
- [11] A másodfokon eljáró bíróság meghallgatta az indítványozót és – tanúként – volt házastársát. Az ezekben előadottakra figyelemmel a másodfokú bíróság úgy rendelkezett, hogy nem osztja az elsőfokú bíróság döntésében foglaltakat. Döntése megalapozásaként hivatkozott a Legfelsőbb Bíróság PK 89. számú állásfoglalására (a továbbiakban: PK áf.), valamint azon további bírói gyakorlatra, amely szerint a PK áf.-ban foglaltak nemcsak a Csjt. értelmében tartásra kötelezett hozzátartozókra, hanem azok körén kívüli más személyekre is kiterjed. A másodfokú bíróság szerint „az örökhagyó részére más személy által nyújtott tartási jellegű szolgáltatások ellenértéke csak akkor minősül hagyatéki tartozásnak, ha a perben lefolytatott bizonyítási eljárás adatai alapján aggálytalanul megállapítható, hogy a tartás örökségi juttatás ígérete ellenében történt.” Ezen jogértelmezést fogadja el a másodfokon eljáró bíróság ítélete szerint a BH1997. 25, a BH2001. 476, illetve a Pfv.II.21.405/1999/2., a Pfv.II.21.865/1999/3., a Pfv.I.20.049/2010/5. és a Pfv.I.21.030/2012/3. számú felülvizsgálati ügyben hozott határozatok indokolása. Ezen bírói döntésekben foglalt jogértelmezésből kiindulva a másodfokon eljáró bíróság úgy ítélte meg, hogy az ügy megítélésében annak a ténynek van jelentősége, hogy sem az indítványozó, sem volt házastársa nyilatkozata alapján az eltartott nem tett arra irányuló ígéretet, hogy a neki nyújtott szolgáltatásért a hagyatékából részesíteni kívánja eltartóit. Ebből következően az általuk nyújtott szolgáltatás ellenértéke – ellentétben az elsőfokú bíróság jogértelmezésével – a régi Ptk. 677. § (1) bekezdés c) pontja alapján nem minősül hagyatéki tartozásnak. A másodfokon eljáró bíróság értékelése szerint az eltartott és az indítványozó, valamint házastársa közös gazdálkodást folytattak, s ebből fedezték az eltartott kiadásait (is). A közös gazdálkodás pedig kizárja, hogy a valamelyikük számára teljesített kiadások ellenértékét megtérítési igényként saját vagyonuk javára érvényesítsék.
- [12] A felülvizsgálati kérelem alapján eljáró Kúria a másodfokon eljáró bíróság ítéletét hatályában fenntartotta. A régi Ptk. 677. § (1) bekezdés c) pontjával összefüggésben kifejtette: „[a] Legfelsőbb Bíróság PK 89. számú állásfoglalásának b) pontja értelmében, ha az örökhagyó végintézkedés hátrahagyása nélkül hal meg, és hagyatékában a törvényes öröklés rendje érvényesül, a perbeli adatok alapján azonban aggálytalanul megállapítható, hogy az örökhagyót más tartotta, és a tartás örökségi juttatás ígérete ellenében történt, akkor az örökhagyót ténylegesen eltartó személy a tartásból származó igényét a hagyatékkal szemben hagyatéki hitelezőként érvényesítheti. Az eltartást nyújtót a szolgáltatásai ellenértéke megilleti akkor is, ha nem az örökhagyó tartásra kötelezett hozzátartozója, hanem más, azaz rokoni kapcsolatban nem álló személy, feltéve, hogy az örökhagyó a részére ellenszolgáltatást ígért. Az ígéretnek kifejezettnek és egyértelműnek kell lennie, hagyatéki hitelezői igényt csak örökségi juttatás ígérete alapozhat mag, a remélt ellenszolgáltatásnak ilyen hatása nincs. (Ptk. 677. § (1) bekezdés c) pont, BH 1997.25., BH 2001.476.)”

- [13] 3.1. Az indítványozó eredeti indítványában a Kúria Pfv.I.21.264/2014/4. számú ítélete és a Székesfehérvári Törvényszék 2.Pf.21.591/2013/4. számú ítélete alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését kérte az Alaptörvény 28. cikke alapján. Álláspontja szerint a támadott ítéletek tévesen alkalmazták ügyében a PK áf.-t, mivel ez alapján egy olyan személy nyilatkozatára kellett volna alapozni a hagyatéki hitelezői igény-kérelmet, aki demens és beszédképtelen volt, akivel eltartási szerződést sem lehetett emiatt kötni. Emellett kifogásolta a másodfokú bíróság azon megállapítását is, hogy az indítványozó az eltartottal közös gazdálkodást folytatott, mivel az eltartott saját ellátásáról gondoskodni nem tudott, így a közös gazdálkodásra is képtelen volt. Álláspontja szerint szolgáltatása nem volt eleve ingyenesnek tekinthető: nyilvánvalóan valamilyen ellenszolgáltatást várt érte, s a bíróságnak is ebből kellett volna kiindulnia.
- [14] 3.2. Az Alkotmánybíróság felhívására előterjesztett indítvány-kiegészítésében az indítványozó az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdésének – a tulajdonhoz való jog – sérelmére hivatkozott részben a két támadott ítélettel, részben az azokban alkalmazott PK áf.-sal összefüggésben.
- [15] Kifejtette, hogy ügyében a PK áf. nem lett volna alkalmazható, mivel az eltartott demens személy volt, kizárt volt, hogy vele megállapodást (eltartási szerződést) kössön. Az eltartottól azonban nem ingyenesen kívánt gondoskodni. Kifogásolta továbbá azt, ahogyan a másodfokú bíróság és a Kúria az indítványozó magatartását értékelte, illetve azt, hogy volt házastársát tanúként hallgatták meg az ügyben.
- [16] Előadta továbbá az indítványozó, hogy – bár a helyi önkormányzattól többször kért segítséget – támogatást nem kapott, kérése ellenére az önkormányzat őt nem jelölte ki gyámként (gondnokként), az eltartott otthonba helyezésének költségéről nem gondoskodott. A bíróság az indítványozó hivatkozása szerint azt sem vette figyelembe, hogy az eltartottnak nem volt mindvégig jövedelme. De ettől függetlenül sem fedezte az eltartott nyugdíja az indítványozó gondozással kapcsolatos kiadásait, ezzel kapcsolatban arra hivatkozott, hogy a szolgáltatásért ellenszolgáltatás jár. Kifejtette, hogy a bíróság hibásan állapította meg, hogy az eltartottnak nyilatkoznia kellett volna, tekintettel az eltartott állapotára, ehelyett az eltartott ráutaló magatartását is értékelni kellett volna, mint ahogyan azt is, hogy tartásra köteles hozzátartozója az eltartottnak nem volt.
- [17] Tulajdonhoz való joga mindezek alapján azért sérült az indítványozó szerint, mert a két támadott bírósági ítélet értelmében nem formálhat igényt tartási szolgáltatása ellenértékére, holott annak érdekében a maga részéről mindent megtett. Tartási szerződést azért nem kötött az eltartottal, mert az önkormányzat ezzel kapcsolatban hibás tájékoztatást adott az indítványozónak. Ugyanakkor az eltartott átadta neki ingatlana kulcsait annak fejében, hogy gondoskodjanak róla (illetve az ingatlanról). A tartással kapcsolatban az indítványozó elesett a tulajdonhoz való jogától, illetve az örökléshez való jogától amiatt, hogy a bíróság nem ismerte el hagyatéki tartozásként az általa nyújtott tartás ellenértékét.
- [18] Az indítványozó hivatkozott még az Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdésére, XIX. cikk (1)–(2) bekezdésére, XXII. cikk (2) bekezdésére is. Kifejtette, hogy az eltartott ápolása, eltartása nem az ő és volt házastársa feladata lett volna, hanem az önkormányzaté. Ténylegesen felmerült kiadásait pedig még az elsőfokú bíróság által megállapított összeg sem fedezte.
- [19] 4. Az Alkotmánybíróság az Abtv. 50. § (1) bekezdése és az Ügyrend 5. § (1) bekezdése alapján tanácsban járt el az ügyben. Az Abtv. 56. § (2) bekezdése értelmében a tanács mérlegelési jogkörében vizsgálja az alkotmányjogi panasz befogadhatóságának törvényben előírt tartalmi feltételeit, különösen a 26–27. § szerinti érintettséget, a jogorvoslat kimerítését, valamint a 29–31. § szerinti feltételeket. E vizsgálat körében az Alkotmánybíróság arra a következtetésre jutott, hogy az alkotmányjogi panasz nem fogadható be, mert – az alább kifejtett indokok szerint – nem felel meg az Abtv. 27. és 29. §-ában foglalt feltételeknek.
- [20] 4.1. Az Abtv. 27. §-a értelmében az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés *d)* pontja alapján alaptörvény-ellenes bírói döntéssel szemben az egyedi ügyben érintett személy vagy szervezet alkotmányjogi panasszal fordulhat az Alkotmánybírósághoz, ha az ügy érdemében hozott döntés vagy a bírósági eljárást befejező egyéb döntés az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogát sérti. Az indítványozó hivatkozott az Alaptörvény 28. cikkének sérelmére, amely azonban nem tekinthető az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogának, így arra alkotmányjogi panasz nem alapozható.

- [21] 4.2. Az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdésére, XV. cikk (5) bekezdésére, XIX. cikk (1)–(2) bekezdésére, XXII. cikk (2) bekezdésére alapított részében az alkotmányjogi panasz eleget tesz az Abtv. 27. §-ának, ám nem elégíti ki az Abtv. 29. §, illetve 52. §-ában rögzített befogadhatósági feltételeket.
- [22] Az Abtv. 52. §-a alapján az indítványnak határozott kérelmet kell tartalmaznia. Alkotmányjogi panasz esetében az Abtv. 52. § (1b) bekezdése értelmében ez azt jelenti, hogy az indítványnak az Alaptörvényben biztosított jog sérelmének lényegét egyértelműen meg kell jelölnie.
- [23] Az indítványozó hivatkozott arra, hogy a két támadott bírósági ítélet a PK áf.-t alaptörvény-ellenes módon alkalmazta ügyében. Ezzel kapcsolatban két érvet hozott fel: hogy a „törvény” (régii Ptk.) értelmében szolgáltatásért ellenszolgáltatás jár. Másrészt azt, hogy míg a régi Ptk. 677. § (1) bekezdés c) pontja szerint az „örökhagyó akarata a meghatározó”, a PK áf. „tartás örökségi juttatás ígérete ellenében” fordulatot használja, ami azonban nem feltétlenül jelenti a ráutaló magatartás útján történt ígéret kizárását.
- [24] A PK áf. – címe szerint is – a „Csjt. szerint az örökhagyót eltartani köteles és őt ténylegesen el is tartó rokona” vonatkozásában értelmezte a régi Ptk. 677. § (1) bekezdés c) pontját. A Csjt. személyi hatálya szerinti személyi kör tekintetében fejtette ki a PK áf., hogy olyan esetben, amikor az eltartó részéről – a Csjt. alapján – az ingyenes tartás mellett szól vélelem, ám az (eltartott) örökhagyó a róla gondoskodót nem kívánta a többi rokonnal szemben hátrányos helyzetbe hozni, s így nem várta el az ingyenes tartást, az örökhagyó ezen akaratát „a lehetőségekhez képest jogi oltalomban kell részesíteni”.
- [25] A PK áf. b) pontja szerint ez az elv érvényesül akkor is, ha az örökhagyó részéről a végrendeleti intézkedés elmaradt, és az örökhagyót egyik tartásra köteles rokona tartotta el, bár a Csjt. szerint arra többen is kötelezettek lettek volna, és az örökhagyó „ígérte, kilátásba helyezte: a hagyatékából megfelelően részesíti, kárpótolja” az őt ténylegesen eltartó rokonát. A PK áf. szerint a többi rokon ilyenkor – vagyis végrendelet hiányában – sem hivatkozhat sikerrel a Csjt. szabályaira csak azért, hogy a tartási kötelezettségükből folyó tehertől mentesüljenek, ezért az örökhagyót ténylegesen eltartó rokonnak a hagyatékkal szemben támad igénye. Az örökösök az örökhagyót ténylegesen eltartó rokonnal szemben a régi Ptk. 679. §-a alapján felelnek. Az eltartó mint örökösös osztozik ilyenkor a felelősségben, a reá eső terhet ugyanis nem háríthatja át a többi örökösre.
- [26] Az indítványozóra ezen PK áf. b) pont alkalmazásával hozott döntést a két támadott ítélet, annak ellenére, hogy az indítványozó az örökhagyóval semmilyen rokoni kapcsolatban nem állt, így az ő esetében a Csjt. szerinti tartási kötelezettség – és így az ingyenes tartás vélelme – fel sem merül. Vagyis amíg a PK áf. személyi hatálya a Csjt. személyi hatálya alatti tartásra kötelezettekre terjed ki, addig az indítványozóra úgy alkalmazták a PK áf.-ben kifejtetteket, hogy a Csjt. az ő ügyében nem volt alkalmazandó, mivel a tartás az ő esetében nem a Csjt. szerinti tartási kötelezettségen alapult.
- [27] Az indítványozó azonban ezzel összefüggésben nem adott elő olyan érvelést, amely valamely Alaptörvényben biztosított joga sérelmére utalna. A tulajdonhoz való jog sérelme körében ugyanis csak azt kifogásolta, hogy az ítéletek következtében nem formálhat igényt tartási szolgáltatásai ellenértékére. Illetve azt állította, hogy „a tartással kapcsolatban” sérült a tulajdonhoz való joga. Az örökléshez való joga pedig „hagyatéki hitelezőként” sérült. Az „ellenszolgáltatáshoz való jog”, illetve annak bíróság általi elismerése nem tekinthető a tulajdonhoz való jog, mint alapjog sérelmével összefüggő érvelésnek. A „hagyatéki hitelezőkénti” jogsérelem pedig az örökléshez való jog mint „alapjog sérelme lényegének egyértelmű megjelölését” nem meríti ki.
- [28] Emellett azt kifogásolta az indítványozó, hogy a két támadott bírósági ítélet szerint az eltartott részéről „kifejezett és egyértelmű ígéret” nem hangzott el, ami szerinte eleve nem volt elvárható a demens eltartottól – vagyis a bíróságok nem értékelték az eltartott szellemi állapotát megfelelően az „ígéret” teljesülésével összefüggésben.
- [29] Az indítványozó további érvei azt kifogásolják, hogy a bíróság miként értékelt egyes bizonyítékokat, milyen bizonyítás felvételét látta indokoltnak, mely bizonyítékokra alapozta az ítéletét.
- [30] Mindezek alapján az indítvány – mivel a tulajdonhoz, illetve az örökléshez való joggal összefüggő érvelést nem tartalmaz – nem felel meg az Abtv. 52. § (1b) bekezdésének.
- [31] Az Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdésével, XIX. cikk (1)–(2) bekezdésével és XXII. cikk (2) bekezdésével összefüggésben – miután ezeket az alaptörvényi rendelkezéseket az indítvány csupán felsorolás-szerűen tartalmazza – nem fejtette ki ezen Alaptörvényben biztosított jogok sérelmének lényegét.

[32] Az Alkotmánybíróság ezért az alkotmányjogi panaszt – az Abtv. 56. § (3) bekezdésére figyelemmel – az Ügyrend 30. § (2) bekezdés *a)* és *h)* pontja alapján visszautasította.

Budapest, 2016. május 9.

Dr. Szalay Péter s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Stumpf István s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/3155/2015.

